

Türkiye İşgücü Piyasasında Suriyeli Sığınmacıların Yeri ve Etkileri

Role and Impact of Syrian Refugees in Labour Market of Turkey

Ahmet Tayfur AKCAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi,
Uluslararası Ticaret Bölümü

Aralık 2018, Cilt 8, Sayı 2, Sayfa 59-73
December 2018, Volume 8, Issue 2, Page 59-73

P-ISSN: 2146-4839

E-ISSN: 2148-483X

2018-2

e-posta: sgd@sgk.gov.tr

Yazılar yayınlanmak üzere kabul edildiği takdirde, SGD elektronik ortamda tam metin olarak yayımlamak da dahil olmak üzere, tüm yayın haklarına sahip olacaktır. Yayınlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazı ve tablolardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

If the manuscripts are accepted to be published, the SGD has the possession of right of publication and the copyright of the manuscripts, included publishing the whole text in the digital area. Articles published in the journal represent solely the views of the authors.

Some parts of the articles and the tables can be cited by showing the source.

SGD

Sosyal Güvenlik Dergisi
Journal of Social Security

Cilt: 8 - Sayı: 2 - Yıl: 2018
Volume: 8 - Issue: 2 - Year: 2018

P-ISSN: 2146-4839
E-ISSN: 2148-483X

Sahibi / Owner of the Journal

Sosyal Güvenlik Kurumu Adına / *On behalf of the Social Security Institution*

Dr. Mehmet Selim BAĞLI

(Kurum Başkanı / *President of the Institution*)

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / *Responsible Publication Manager*

Uğur KORKMAZ

Yayın Kurulu / Editorial Board

Cevdet CEYLAN

Eyüp Sabri DEMİRCİ

Nazmi DOĞAN

Erdal YILMAZ

Okan AYAZ

Editörler / Editors

Doç. Dr. Erdem CAM

Selda DEMİR

Yayın Türü: Uluslararası Süreli Yayın / **Type of Publication:** *International Periodical*

Yayın Aralığı: 6 aylık / **Frequency of Publication:** *Twice a Year*

Dili: Türkçe ve İngilizce / **Language:** *Turkish and English*

Basım Tarihi / Press Date: 10.12.2018

Sosyal Güvenlik Dergisi (SGD),

TUBİTAK ULAKBİM - TR

EBSCO HOST - US

ECONBIZ - GE

INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL

SCIENTIFIC INDEXING SERVICES - US

JOURNAL FACTOR

ASOS INDEX - TR

SOBIAD - TR

DERGİPARK - TR

tarafından indekslenmektedir.

©Tüm hakları saklıdır. Sosyal Güvenlik Dergisi'nde yer alan bilimsel çalışmaların bir kısmı ya da tamamı telif hakları saklı kalmak üzere eğitim, araştırma ve bilimsel amaçlarla çoğaltılabilir.

Tasarım / Design: Media Dynamics - 0312 287 40 46 - Ankara

Basım Yeri / Printed in: Matsa Basımevi - 0312 395 20 54 - Ankara

İletişim Bilgileri / Contact Information

Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı

Ziyabey Caddesi No: 6 Balgat / Ankara / TÜRKİYE

Tel / Phone: +90 312 207 88 91 - 207 87 70 - Faks / Fax: +90 312 207 78 19

Erişim/Webpage: <http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/sgd/tr> - e-posta / e-mail: sgd@sgk.gov.tr

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Professor Yener ALTUNBAŞ
Bangor University - UK

Professor Özay MEHMET
University of Carleton - CA

Asst. Prof. Sara HSU
State University of New York- USA

Professor Paul Leonard GALLINA
Bishop's University - CA

Professor Allan MOSCOVITCH
University of Carleton - CA

Asst. Prof. C. Rada Von ARNIM
University of Utah - USA

Professor Jacqueline S.ISMAEL
University of Calgary - CA

Professor Mark THOMPSON
University of British Columbia - CA

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR
TÜBA

Prof. Dr. İsmail AĞIRBAŞ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Levent AKIN
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Faruk ANDAÇ
Çağ Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Kadir ARICI
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Onur Ender ASLAN
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Prof. Dr. Zakir AVŞAR
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Prof. Dr. Ufuk AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Abdurrahman AYHAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Serpil AYTAÇ
Bursa Uludağ Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Mehmet BARCA
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
SBF

Prof. Dr. Süleyman BAŞTERZİ
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Nurşen CANIKLIOĞLU
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Fevzi DEMİR
Yaşar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. A. Murat DEMİRCİOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Ömer EMEKÇİ
İstanbul Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. E.Murat ENGİN
Galatasaray Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Şükran ERTÜRK
Dokuz Eylül Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Afsun Ezel ESATOĞLU
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Ali GÜZEL
Kadir Has Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Alpay HEKİMLER
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ
Pamukkale Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Aşkın KESER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Cem KILIÇ
TOBB ETÜ
İİBF

Prof. Dr. Ali Rıza OKUR
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Serdar SAYAN
TOBB ETÜ
İİBF

Prof. Dr. Ali Nazım SÖZER
Yaşar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Atılım Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Müjdat ŞAKAR
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Savaş TAŞKENT
İstanbul Teknik Üniversitesi
İşletme Fakültesi

Prof. Dr. Ferda YERDELEN TATOĞLU
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Sabri TEKİR
İzmir Demokrasi Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Türker TOPALHAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İİBF

Prof. Dr. Aziz Can TUNCAY
Bağçeşehir Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. M. Fatih UŞAN
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Gaye BAYCIK
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Hediye ERGİN
Marmara Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Doç. Dr. Saim OCAK
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Ercüment ÖZKARACA
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Mehmet TOP
Hacettepe Üniversitesi
İİBF

Doç. Dr. Gülbiye YENİMAHALLELİ
Ankara Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Doç. Dr. Sinem YILDIRIMALP
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

15. SAYIDA HAKEMLİK YAPAN AKADEMİSYENLERİN LİSTESİ

REFeree LIST FOR THIS ISSUE

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Murat ATAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Nur Asena CANER
TOBB ETÜ
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Nurşen CANIKLIOĞLU
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Özlem ÇAKIR
Dokuz Eylül Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. E. Murat ENGİN
Galatasaray Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Atilla GÖKÇE
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Müge ERSOY KART
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Prof. Dr. Deniz KAĞNICIOĞLU
Anadolu Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. İlknur KILKIŞ
Bursa Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Şahin KAVUNCUBAŞI
Başkent Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Ferda Yerdelen TATOĞLU
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Prof. Dr. Türker TOPALHAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Erdem CAM
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU
Sakarya Üniversitesi
Siyasal Bilgiler Fakültesi

Doç. Dr. Mehmet TOP
Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Ercüment ÖZKARACA
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Abdullah Talha YALTA
TOBB ETÜ
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Özlem YORULMAZ
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Neslihan ARSLAN
Bandırma Onyedil Eylül Ü.
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi İrep BAYAT
Mersin Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Erhan ÇANKAL
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İşletme Fakültesi

Dr. Murat ÖZVERİ
Avukat

15. SAYI DEĞERLENDİRME İSTATİSTİKLERİ

EVALUATION STATISTICS FOR THIS ISSUE

Toplam gelen makale başvurusu	Number of received manuscript	35
Yayına kabul edilen makale sayısı	Number of accepted manuscript	12
Hakem süreci devam eden makale sayısı	Under consideration	11
Red edilen makale sayısı	Rejected after evaluation	5
Ön inceleme aşamasında red edilen makale sayısı	Rejected before evaluation	7
Makale kabul oranı	Accepted manuscript rate	%34

Türkiye İşgücü Piyasasında Suriyeli Sığınmacıların Yeri ve Etkileri

Geliş Tarihi/Received: 19.02.2018
Güncelleme Tarihi/Revised: 17.07.2018
Kabul Tarihi/Accepted: 07.12.2018

Role and Impact of Syrian Refugees in Labour Market of Turkey

Sosyal Güvenlik Dergisi
Journal of Social Security
Cilt: 8 Sayı: 2 Yıl: 2018
Volume: 8 Issue: 2 Year: 2018
Sayfa Aralığı: 59-73
Pages: 59-73
DOI: 10.32331/sgd.492894

Ahmet Tayfur AKCAN*

ÖZ

2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş Suriye vatandaşlarını diğer ülkelere göçe zorlamış ve ülkeler arası göçün arttığı dinamik sürece girilmiştir. Türkiye’nin bu duruma hazırlıksız yakalanması başta işgücü piyasası olmak üzere birçok alanda ekonomik ve sosyal hayatı etkilemiştir. Avrupa Birliği ülkelerinde mevcut olan refah şovenizmi sebebi ile Avrupa Birliği ülkelerine sığınamayan Suriyeliler, Türkiye’ye sığınmak zorunda kalmıştır. 2017 yılı sonu itibarı ile Suriyeli sığınmacıların %92’lik kısmının Türkiye geneline yayılarak ikamet etmesi ve %78’lik kısmının 35 yaşından genç olması işgücü piyasasının dengesini bozmuştur. Artan emek arzı beraberinde işsizlik oranlarının artmasını getirmiştir. Çalışmada ilk bölümünde Suriyeli sığınmacıların Türkiye’deki yasal statüleri araştırılmıştır. İkinci bölümde ise Suriyeli sığınmacıların demografik özellikleri ile birlikte Türkiye işgücü piyasasına dolaylı ve doğrudan etkileri değerlendirilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasasına yönelik olumsuz etkilerinin azaltılması için politika önermelerinde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: İşsizlik, istihdam, Suriyeli sığınmacılar, işgücü piyasası

ABSTRACT

Especially in the developed countries, the influence of the advances in medicine and technology has increased the proportion of the elderly population in the total population. A similar situation has begun to occur not only in industrialized countries, but also in developing countries. Older and older concepts are controversial. The senescence perception may vary according to collecting, time, educational level, economic situation, as well as sex, physiological and psychological status. Because in some societies old age is regarded as an ordinary process and in others it is seen as a problem. It is expressed that chronological, biological, psychological and social aspects of aging in the doctrine are found in this context and they have come into being in a multidimensional manner. It is not possible to determine a precise age limit. Individual’s biological age, chronological age can vary, as well as health status, sex, environment and working conditions can affect biological age positively or negatively. For this reason, it is difficult to establish a precise beginning for old age. Old age is considered to be a social risk as well as a biological risk because the individual can lose his / her working power partially or completely in this period.

Keywords: Social policy, social assistance, social work, ageing

Önerilen atıf şekli: Akcan, A.T. (2018). Türkiye İşgücü Piyasasında Suriyeli Sığınmacıların Yeri ve Etkileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi (Journal of Social Security)*. 8(2). 59-73

* Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret Bölümü, tayfurakcan@hotmail.com

GİRİŞ

1980’li yıllarda başlayan dışa açılma dönemi ekonomiyi birçok alanda etkilemiştir. Küreselleşmenin de etkisi ile üretim faktörlerindeki hareketlilik hem hacim olarak hem de boyut olarak artmıştır. Özellikle emek faktörünün ülkeler arası hareketliliğinde yaşanan artışlar işsizliğe ithal edilebilir boyut kazandırmıştır. Büyüme politikalarında da özel sektör merkezli politikaların benimsenmesi, işgücü piyasalarının daha katı yapı kazanmasına sebep olmuştur. Bu duruma 2008 yılında yaşanan Mortgage Krizi sonrasında rekor seviyeye çıkan işsizlik oranlarının da eklenmesiyle işsizlik olgusu daha ciddi boyutlara taşınmıştır. 2011 yılında başlayan ve kısa sürede iç savaş durumuna gelen “Suriye Meselesi” Türkiye’nin dış göç alımını tetiklemiş ve ülke içerisinde işgücü arz fazlalığına sebep olarak işsizlik oranlarının kontrol altına alınmasını zorlaştırmıştır.

Suriye’de başlayan ve kısa sürede boyut değiştiren iç savaş sebebi ile Türkiye Cumhuriyeti tarihinde görülmemiş büyüklükte insan göçü ile karşılaşmış ve birkaç yıl içerisinde Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin sayısı 3 milyonun üzerine çıkmıştır. Bu sebeple gerek belediye ve kamu hizmetleri gerekse hukuki alt yapı bu göç hareketine hazırlıksız yakalanmış ve sürecin yürütülmesinde sıkıntılarla karşılaşmıştır. Bu sebeple Suriyeli sığınmacılar işgücü piyasasını doğrudan ve dolaylı yoldan etkilemeye başlamışlardır.

Suriye’den Türkiye’ye göçen sığınmacılar temel olarak üç gruba ayrılmaktadır. İlk grup doktora mühendislik gibi evrensel mesleklere sahip olan ve genellikle aynı işlerini büyükşehirlere yerleşerek icra eden Suriyelilerin oluşturduğu gruptur. İkinci grup sığınmacılar ise mavi yakalı olarak nitelendirilen, makine kullanabilen, ülkelerinde usta ya da ustabaşı olarak çalışan Suriyelilerin bulunduğu gruptur. Son grup ise genel olarak kamplarda kalan herhangi vasfı olmayan düşük ücretlerle her iş sektöründe çalışmaya razı olan gruptur (Kaya 2016: 4). Ekonomi ve dolayısıyla işgücü piyasası için temel sıkıntı oluşturan ve işgücü piyasası açısından en riskli olan grup üçüncü gruptur. Bu çalışmada da ekseriyetle söz konusu grubun Türkiye işgücü piyasasında oluşturduğu etkiler incelenecektir.

Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından 2015 yılında yayınlanan “Dünya’da İstihdam ve Sosyal Bakış-Eğilimler (World Employment Social Outlook-Trends) 2015” raporunda dünya geneli ekonomik durum analiz edilmiş ve 2015-2020 yılları arasında büyümenin yavaşlayacağı, eşitsizliklerin artacağı ve nihayetinde işsizliğin küresel olarak artacağı bir dönem olarak öngörülmüştür (Pınar vd. 2016: 9). Küresel olarak işsizlik artış eğiliminin yaşandığı döneme bir de Suriyeli sığınmacıların kontrolsüz olarak Türkiye işgücü piyasasına dâhil olması durumu eklendiğinde, işsizlik politikası ve oranlarının Türkiye için önemi artmıştır. Bu sebeple Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasası açısından önemi daha fazla olmaktadır.

Çalışmanın amacı; Suriye’deki iç karışıklık sebebi ile Türkiye’ye sığınan Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasası üzerine etkilerini araştırmaktır. Literatür taramasında genellikle Suriyeli sığınmacılar politik, sosyal ve ekonomik açıdan incelendiği görülmüştür. Bu çalışmanın literatürdeki diğer çalışmalardan farkı Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasına etkilerini temel almasıdır. Çalışmada ilk olarak Suriyeli sığınmacıların Türkiye’deki yasal statülerine yer verilmiştir. Ardından

Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasına dolaylı ve doğrudan etkileri üzerinde durulmuştur. Son kısımda ise Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasına olumsuz etkilerinin azaltılması için politika önermelerinde bulunulmuştur.

I- SURIYELİ SİĞINMACILARIN YASAL STATÜLERİ

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun kavramların açıklandığı 61'inci maddesinde “mültecilik” statüsü için yapılan açıklamada, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar sonucu Türkiye'ye gelen diğer ülke vatandaşlarına mültecilik statüsünün verileceğinden bahsetmektedir. Ancak aynı kanunun takip eden iki maddesinde ise Suriyeli misafirlerin dâhil edilebileceği “şartlı mülteci” ve “ikincil koruma” statülerinden bahsedilmektedir. Her iki statü için de değerlendirme ve çalışma konusunda farklılıklar bulunmaktadır. Bu sebeple çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Suriye'den ülkemize gelen Suriye vatandaşları için “Suriyeli sığınmacı” kavramı kullanılacaktır.

11 Ocak 2016 tarihinde çıkarılan kanun ile Suriyeli sığınmacılara yasal çalışma statüsü verilmiştir. Çıkarılan bu kanunun Türkiye işgücü piyasasına yönelik sıkıntısını en aza indirmek için Suriyeli işçi çalıştıran işletmelere yönelik bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamaların başında işveren çalıştırdığı işçi sayısının %10'undan daha fazla sayıda Suriyeli işçi çalıştıramayacağı gelmektedir. Ancak işveren ihtiyaç duyduğu pozisyona aradığı nitelikteki işçiyi bulamadığını kanıtlarsa, söz konusu %10 kota esnetilebilecektir (Özpinar vd. 2016: 2).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye sınırları içerisinde resmi olarak çalışmaları için şartlı mülteci ya da ikincil koruma statüsüne sahip olmaları gerekmektedir. İkincil koruma statüsü kanunda “*Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye*” verilen statü olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca ikincil koruma statüsüne sahip kişilere verilen kimlik belgesi çalışma izin belgesi yerine geçtiği ve ayrıca çalışma izin belgesinin de verilmeyeceği Bakanlığı tarafından 26/04/2016 tarihli 29695 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Uluslararası Koruma Başvuru Sahibi Uluslararası Koruma Statü Sahibi Kişilerin Çalışmasına Dair Yönetmelik içerisinde belirtilmektedir. İkincil koruma statüsü alan bireylerin Türk vatandaşıyla evlenmeleri, Türkiye’de üç yıl ikamet etmeleri ve Türk vatandaşı çocuk sahibi olmaları gibi özellikleri varsa bakanlıkça yapılan çalışma izni sınırlandırmalarından muaf olacakları yönetmeliğin 18. maddesinde kararlaştırılmıştır.

Söz konusu yönetmelikte kanunen “*Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu*

önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi” olarak tanımlanan şartlı mültecilerin de çalışma izni almasına olanak tanımaktadır. Ancak şartlı mülteci statüsüne sahip kişilere Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından ayrıca çalışma izni belgesinin verilmesi gerekliliği karara bağlanmıştır. Yani ikincil koruma statüsüne sahip Suriyeli sığınmacıların kimlik belgeleri çalışma izni yerine geçerken şartlı mülteciler için bakanlık tarafından ayrıca verilen çalışma izin belgesine ihtiyaç duyulmaktadır.

A- Literatür Taraması

2001 yılında Suriye’de meydana gelen iç savaşın göçe sebep olmasıyla, özellikle Suriye’ye sınırı olan ülkeler olmak üzere dünyanın birçok ülkesi bu göç hareketinden olumsuz etkilenmiştir. Söz konusu kitlesel göçün en önemli etkileri; ekonomi, asayiş ve istihdam alanında olmuştur. Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıları konu alan çalışmalar bu alanlarda yoğunlaşmaktadır. Çalışmada Suriyeli sığınmacıların istihdam piyasasına olumlu ve olumsuz etkilerini dolaylı ve doğrudan etkiler olarak araştırılmıştır. Bu bakımdan değerlendirildiğinde, taranan literatürde göz önünde bulundurulduğunda, çalışmanın literatüre katkı sağladığı düşünülmektedir. Suriyeli sığınmacıların ve göçmenlerin istihdam piyasasına etkilerini konu alan bazı çalışmalar şu şekildedir.

Balkan v.d. (2018) ve Aydemir ve Kırdar (2013) çalışmalarında göç edenlerin istihdama etkilerini ekonometrik olarak incelemiştirler. Balkan v.d. çalışmasında Suriyeli sığınmacıların konut kiralalarında meydana getirdikleri artışları incelemiştir. Çalışma sonucunda Suriyeli sığınmacıların göç ettikleri veya yerleştirildikleri bölgelerde kira artışlarına sebep oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Aydemir ve Kırdar (2013) çalışmalarında çalışmada 1989 yılında Bulgaristan’dan Türkiye’ye geri gelen Türklerin yerleştikleri bölgelerdeki işsizlik oranları analiz edilmiştir. Söz konusu çalışma, Türkiye’de 342 il ve ilçe merkezinde yapılmıştır. Analizde Bulgaristan’dan geri gelen Türklerin işgücünü ortalama % 5-10 aralığında artırdığı ve bu artışın da işsizlik oranlarını %1 seviyesinde artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Paksoy vd. (2015) çalışmalarında Suriyeli sığınmacıların Kilis ilinde meydana getirdikleri ekonomik ve sosyal etkileri araştırmıştır. 1036 kişiye 35 soruluk anket ile yapılan çalışmanın sonuçlarına göre Suriyeli sığınmacılar ekonomiye zarar verdikleri gibi ekonomik canlanmaya da pozitif katkı sağlamıştır. Aynı şekilde çalışanların işsiz kalmalarına sebep oldukları gibi yeni istihdam olanaklarının da açılmasına sebep olmuşlardır.

Koçak vd. (2017) ise benzer bir çalışmayı Yalova ili için yapmıştır. Diğer çalışmadan farklı yönü Paksoy vd. çalışmalarını Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları üzerinde yapmışlarken Koçak vd. ise anketlerini Suriyeli sığınmacılara uygulamıştır. Çalışmada Suriyeli sığınmacıların büyük kısmının Türkiye’den memnun oldukları, temel ihtiyaçlarını sıkıntısız karşıladıkları, Suriyeli sığınmacılar arasında güçlü bir yardımlaşma ve dayanışmanın gerçekleştiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Koç v.d. (2015) ise çalışmalarını sadece bir il değil daha geniş kapsamlı olarak yapmışlar ve Suriyeli sığınmacıların istihdam problemlerini araştırmışlardır. Çalışmada, Koçak v.d. yaptıkları çalışma ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak bu çalışmada, Suriyeli sığınmacıların istihdam

sıkıntılarının çözümünde sivil toplum kuruluşlarının önemine vurgu yapılmıştır. Kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının koordineli çalışmaları ile Suriyeli sığınmacıların istihdam sıkıntılarının daha kolay çözüleceği önerisinde bulunulmuştur. Benzer bir çalışma Düzgaya (2016) tarafından da yapılmıştır. Türkiye’deki sığınmacıların istihdamına ilişkin genel durumun ve sorunların analiz edildiği çalışmanın sonucuna göre de sivil toplum kuruluşlarının daha etkin işlemesi sorunların çözümünde önemli rol oynayacaktır.

Kaygısız (2017) çalışmasında Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasında karşılaştıkları zorlukları araştırmıştır. Çalışmada ulaşılan sonuç; Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasasına katılma haklarının düzenlenmesi öncelikli öneme sahip olduğu doğrultusundadır. Ayrıca söz konusu çalışmaya göre dil eğitiminin verilmesi, diplomalarına denkliklerinin verilmesi, Suriyeli sığınmacılara yönelik mesleki eğitimlerin verilmesi, çocuk işçiliğinin engellenmesi ve Suriyeli sığınmacıların istihdamının devlet tarafından özendirilmesi Suriyeli sığınmacıların istihdam sıkıntılarının çözülmesinde etkin rol oynayacaktır.

Ceritoğlu v.d. (2015) çalışmalarında Suriyeli sığınmacıların istihdam piyasasına etkilerini araştırmıştır. Çalışmada Türkiye işgücü piyasasını en fazla etkileyen kesimin, Suriyeli sığınmacıların gençleri, kadınları ve eğitim düzeyi düşük Suriye vatandaşları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmadan ulaşılan diğer sonuç ise Suriyeli sığınmacıların göç hareketinden sonra, işsizlik oranlarının arttığı, işte çalışma süresinin azaldığı ve iş arama sürelerinin arttığıdır.

Akgündüz v.d. (2015) çalışmalarında Suriyeli sığınmacıların Türkiye ekonomisindeki yabancı yatırım ve istihdam alanlarına etkilerini araştırmıştır. Suriye sınırındaki illerin ve Suriyeli sığınmacıların yoğun yerleştikleri bölgelerden geri kalan il ve ilçelerin kontrol grubu olarak kullanıldığı çalışmanın sonuçlarına göre, üretim çıktılarında eş zamanlı artış olmamakla birlikte, yabancı yatırımların arttığı tespit edilmiş ve özellikle Suriyeli sığınmacıların kurduğu firma sayısında artış gözlemlenmiştir.

Yıldız ve Yıldız (2017) çalışmasında Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasında kayıt dışı istihdama etkileri ve bunu sonucunda doğan maliyetleri araştırmıştır. Çalışma sonucunda vergi adaleti, eşit ücret prensibi, kaynakların israfına sebep olan ve artmasının bir sebebi de Suriyeli sığınmacılar olan kayıt dışı istihdamın önlenmesi için hukuki adımların atılmasının şart olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aygül (2018) çalışmasında Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasına etkilerini araştırmıştır. Çalışmanın sonucuna göre Suriyeli sığınmacıların emekleri; ucuz ve güvencesiz olduğundan yerli işveren-çalışan ilişkilerini etkilemektedir. Ancak söz konusu ucuz emek de Türkiye’nin sürdürülebilir ekonomik büyüme hedefi açısından önemli bir faktör olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Sayın v.d. (2018) çalışmasında göçmenler için uygun olan, istihdama kazandırılmalarını destekleyecek, barınma ihtiyaçlarını karşılayacak yerleşim modeli önerisinde bulunmaya yönelik analiz yapmışlardır. Çalışma sonucunda önerilen yerleşim yeri modeli; Damanhur, Findhorn, Kibbutz ve Mondragon tipleri gibi ekolojik olarak uygun, altyapısal olarak yeterli ve istihdam olanakları sağlayan yerleşim yerleridir.

B- Suriyeli Sığınmacıların Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’yi her alanda beklenenden fazla etkilemelerinin temel nedenlerinden birisi Avrupa toplumlarında var olan ve yaygınlaşan “Refah Şovenizmi”dir (Mandacı ve Özerim 2013: 115). Avrupa devletleri belirli bir refah seviyesine ulaştıkları ve dış etkenler kaynaklı sorunlar sebebi ile refah yapılarında bozulmayı istememektedir. Bu sebeple Suriyeli Sığınmacıların refah seviyesi yüksek olan kesimi Avrupa Birliği ülkelerinde barınma imkânı bulurken refah seviyesi nispeten daha düşük olan ve herhangi bir vasfı bulunmayan sığınmacılar Avrupa’da barınma imkânı bulamamıştır. Avrupa Birliği ülkelerinde barınamayan sığınmacılar Türkiye’ye sığınmayı tercih etmişlerdir. Bu durum da çeşitli nedenlerle en fazla işgücü piyasasının etkilenmesi sonucunu doğurmuştur.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasını etkilemelerinin diğer nedeni, Suriyeli sığınmacılara yönelik gerekli tedbirler alınmaması veya geç alınmasıdır. Suriyeli sığınmacılar, dış göçe hazırlıksız yakalanan Türkiye’nin kendileri için hazırladığı ve her geçen gün şartları iyileşen kampların dışında yaşamayı tercih etmeleridir. Bu durumun sebepleri arasında; Türkiye’ye kaçak yollardan giriş yaparak kayıt dışı sığınmacı olmaları, kamplarda yaşamalarına rağmen çeşitli sebeplerle kamplardan uzaklaşmak istemeleri, gerekli maddi imkânı sahip olduklarından kamp hayatını tercih etmemeleri, kampların fiziki doluluk kapasitesine ulaşmasından dolayı kamplarda yer bulamamaları, bölge halkı ile akrabalık ilişkilerinden dolayı akrabalarına yakın yerlerde yaşamak istemeleri gibi sebepler sıralanabilir (Koç v.d. 2015: 84). Bu nedenle sığınma kamplarında yaşamak istemeyen ya da çeşitli nedenlerle sivil halk arasında yaşayan Suriyeli sığınmacılar, doğrudan işgücü piyasasına entegre olmaları sebebi ile işsizlik oranlarının artmasına sebep olmuşlardır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü istatistiğine göre; 2017 yılı itibari ile Suriyeli sığınmacıların 253.583 kişisi yani yaklaşık %8,5’lik kısmı, kendileri için hazırlanmış barınma merkezlerinde kalmaktadır. Kalan 2.725.412 kişilik %91,5 oranına tekabül eden kısmı ise yoğunluk Suriye’ye yakın olan illerde olmak üzere Türkiye geneline yayılmıştır. Yeni gelen göç dalgaları ile birlikte barınma merkezi dışında yaşayan Suriyeli sığınmacıların sayısında artış yaşanmaktadır. Sığınmacı kampları dışında yaşayan Suriye vatandaşlarının ekonomik hayatta başarılı olması ve kendilerine piyasa ekonomisinde yer oluşturması sonucunda, kamplarda yaşayan tanıdığı ve akrabalık bağı olan diğer sığınmacılara istihdam fırsatı sunarak sığınma kamplarından ülke geneline sığınmacı göçünü artırmaktadır. Bu sebeple Suriyeli sığınmacıların kamplarda yaşayan ve ülke geneline yayılma oranları dinamizm arz etmektedir.

Türkiye’de kalifiye olmayan Suriyeli sığınmacıların sayısının fazla olmasının diğer sebebi de Türkiye’nin sahip olduğu istihdam yapısıdır. Türkiye’nin gelişmekte olan ülke statüsünde olmasının bir sonucu olarak özellikle yüksek nitelikli insanlara yönelik istihdam sıkıntıları, kalifiye olan birçok Suriyeli sığınmacıyı Avrupa ülkelerine gitmeye yönlendirmiştir. Türkiye’de kalanlar ise genellikle niteliği olmayan beden işçisi olarak çalışabilecek potansiyele sahip olanlar olmuştur. Ayrıca Türkiye’ye sığınan Suriye

vatandaşlarının genel yapısına bakıldığında, gençlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Bu durum da kalifiye olmayan ancak kas gücüne sahip Suriye vatandaşlarının Türkiye'yi tercih ettiğini göstermektedir.

Tablo 1. 2017 Yılı Suriyeli Sığınmacıların Cinsiyet ve Yaş Dağılımı

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
0-14	574,378	535,399	1,109,777
15-24	386,236	306,522	692,758
25-34	297,323	232,810	530,133
35-44	164,257	143,323	307,580
45-54	94,321	88,434	182,755
55-64	47,879	48,194	96,073
65+	28,463	31,451	59,914
TOPLAM	1,592,862	1,386,133	2,978,995

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

2017 yılı itibarı ile Türkiye'de ikamet eden Suriyeli sığınmacıların cinsiyet dağılımına bakıldığında; Suriyeli sığınmacıları %53,4'lük kısmı erkeklerden, %46,6'lık kısmı ise kadınlardan oluşmaktadır. Yaş dağılımına bakıldığında ise gençlerin çoğunlukta olması dikkat çekmektedir. En yoğun yaş grubu %37,2'lik oranla 0-14 yaş arası gruptadır. Bu yaş aralığını ise %23,25'lik oranla 15-24 yaş arası grup takip etmektedir. En yoğun olan bu iki grup da doğrudan genç işsizlikle ilgili olup genç yoğunluğunun ilerleyen dönemlerde artacağına göstergesi niteliindedir. Genç olarak nitelendirilen bu grupta bulunan her bir Suriyeli sığınmacının işgücü piyasasına girmesi Türkiye'nin genç işsizlik oranını artırmaktadır. Nüfus yoğunluğunun fazla olduğu üçüncü grup ise hem kas gücünün hem de tecrübenin birlikte barınma potansiyelinin fazla olduğu 25-34 yaş aralığı grubudur. Söz konusu bu üç yaş grubunun dinamik yapısı Türkiye işgücü piyasası açısından fırsat ancak işsizlik oranları açısından tehdit oluşturmaktadır.

Resmi çalışma haklarına rağmen Suriyeli sığınmacı kadınlar dil ve güvenlik gerekçeleri ile işgücü piyasasına aktif katılımları gerçekleşmemektedir. İşgücü piyasasına girenler ise genelde tekstil sektöründe kümelenmiş durumdadır. Tekstil sektöründen sonra gelen sektör ise tarım alanlarının fazla olduğu bölgelerde mevsimsel tarım işçisi olarak çalıştıkları tarım sektörüdür. En fazla çalıştıkları üçüncü sektör ise temizlikçilik ve gündelikçilik gibi beden gücüne dayalı hizmet ağırlıklı sektörlerdir (Barın: 2015, 45).

Ayrıca Suriye'deki iç savaşın devam etmesi her geçen gün Türkiye'ye sığınan Suriye vatandaşlarının sayısını artırmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre yıllara göre geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayıları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Yıllara Göre Suriyeli Sığınmacıların Sayısı

YILLAR	SAYI
2011	0
2012	14234
2013	224655
2014	1519286
2015	2503549
2016	2834441
2017	2978995

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

2011 yılı sonunda Suriye’de başlayan iç karışıklık ülkeler arası göçü 2012 yılında tetiklemiş ve ülkeler hatta kıtalar arası Suriye vatandaşlarının göçü dinamik sürece girmiştir. Tablo 2’de Suriyeli sığınmacıların yıllar itibari ile resmi kayıtlara geçen sayıları verilmektedir. Her geçen zaman Türkiye’ye sığınan Suriye vatandaşlarının sayısı ve işgücü piyasasında emek arzı artmaktadır. Bu durum da beraberinde işgücü piyasasının dengesinin bozulması sonucunu getirmektedir. Çalışmanın bu bölümünde Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasına etkileri araştırılmıştır. Bu etkiler dolaylı ve doğrudan etkiler olarak iki ana başlığa ayrılmaktadır.

i) Suriyeli Sığınmacıların Türkiye İşgücü Piyasasına Doğrudan Etkileri

Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasına doğrudan pozitif etkileri fon sahibi olan sığınmacıları iş kurmaları ile emek talebinin artmasına yardımcı olmaları, önceki ilişkileri kullanarak daha fazla ticaretin gelişmesini sağlamaları ve çeşitli kurumlarca sığınmacı sayısı ile orantılı olarak artan personel ihtiyacı ile emek arzının artması şeklinde sıralanabilmektedir.

Suriyelilerin iç karışıklık sonrası ülkelerini terk etmeleri zengin fakir her türlü sığınmacının Türkiye topraklarına girmesi sonucunu doğurmuştur. Fon sahibi Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de iş kurmaları da işgücüne olan talebi artırmış ve işsizlik oranı üzerinde olumlu etki oluşturmuştur. Söz konusu işletmelerin işgücü talepleri genellikle Suriyeli sığınmacılara yönelik olsa da, işe alınan Suriyeli vatandaşların Türkiye işgücü piyasasından çekilmesi, işsiz sayısının düşmesine sebep olmuştur. Ayrıca ticaretin gelişmesine katkı sağlayan Suriyeli girişimcilerin temas halinde oldukları diğer alt sektörlerde de canlanma yaşanmakta ve bu sektörlerde de işgücü talep artışı yaşanmaktadır.

Türkiye’de iş kuran Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasasına diğer olumlu etkisi ise Ortadoğu ülkeleri ve iç savaşın olmadığı kalan Suriye toprakları ile kurdukları temas ile özellikle sınır şehirlerin ihracatlarının artması ile gerçekleşmektedir. İhracat artışı yaşanan il ve sektörlerde işgücü talebi artmakta ve işsizlik oranları üzerinde azaltıcı etki oluşmaktadır. Suriye’ye sınırı olan ve en fazla Suriyeli sığınmacı yoğunluğuna sahip olan illerden olan Gaziantep ve Kilis’te iç savaşın başlamasından sonra ihracat rakamlarında artış yaşanmıştır. Gaziantep’ten Suriye’ye olan ihracat iki yıl içinde %209

artarak 278 milyon \$ seviyesine çıkmıştır (ORSAM 2015: 18). İhracata konu olan mal ve hizmetlerin hammadde ihtiyaçlarının da Türkiye’den karşılanması, alt sektörlerde olan emek talebini artırarak işsizlik üzerinde olumlu etki oluşturmaktadır.

2011 yılında Milli Savunma Bakanlığınca yayınlanan Ulusal Güvenlik Politikasına yönelik Beyaz Kitap’ta bölgesel ve etnik çatışmalara dikkat çekilmiş ve ekonomik istikrarsızlık kaygıları gündeme getirilmiştir (Aydın ve Ereker 2014: 135). Bölgesel ve etnik çatışmaların da en önemli faktörlerinden birisi olarak Suriyeli sığınmacılar görülmektedir. Bu sebeple Türkiye’de güvenlik sağlayıcı personele de ihtiyaç artmaktadır. Bu durumun bir ayağı polis ve asker olan kamuya ait iken, diğer ayağı da özel güvenlik şirketlerine olan talebin artmasıdır. Gerek kamu gerekse özel sektörde güvenlik personeline olan ihtiyacın artması, boş iş pozisyonu oluşturduğundan, işsizliğin azalmasına yardımcı olmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasına doğrudan negatif etkileri arasında, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına ikame emek arzında bulunmaları ve Türk işgücü piyasasının dengesini bozucu etkilere sahip olması gösterilmektedir.

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi tarafından 2014 yılında yayınlanan “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması” sonuçlarına göre, halkın %70,8’lik kısmı Suriyeli sığınmacıların Türk ekonomisine zarar verdiğini düşünmektedir. Ayrıca çalışmada Suriye’ye komşu olan Adana, Gaziantep, Mardin, Hatay ve Şanlıurfa illerinde yaşayanlar ile diğer illerde yaşayanlara ayrı ayrı yapılan anketlere yer verilmiştir. Söz konusu anket sonuçlarına göre, Suriye’ye komşu olan illerde yaşayanların %68,9’luk kısmı Suriyelilerin işlerini ellerinden aldıklarını düşünürken, diğer illerde yaşayanların %53,6’lık kısmı Suriyelilerin işlerini ellerinden aldıklarını düşünmektedir. Benzer bir çalışma Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi tarafından da yapılmıştır. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezinin Suriye ile sınırı olan illerde işini kaybedenlere yönelik yaptıkları anket araştırmalarında, işsiz kalanların %40 ile %100 arasında değişen oranlardaki kısmı, işini Suriyeliler sebebi ile kaybettiklerini düşünmektedir.

Geçmişte yapılan araştırmalar göç hareketi ile birlikte işgücü piyasasının doğrudan etkilendiğini ileri sürmektedir. Aydemir ve Kırdar (2013) çalışmalarında 1989 yılında Bulgaristan’dan geri gelen Türklerin, istihdam piyasasına etkilerini araştırmış ve yerleştikleri bölgelerde ortalama %1 seviyesinde işsizlik oranlarının arttığından bahsetmiştir. Geçmişte yaşanan bu durumun benzeri Suriyeli sığınmacılarla da yaşanmış ve Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yerleştikleri bölgelerde işsizlik oranlarında artış yaşanmıştır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye sığınmasından sonra çok eşliliğin, işsizlik oranlarının ve asayiş sıkıntılarının artması, medyanın da yönlendirmesi ile birleşince halkın Suriyeli sığınmacılara bakış açısı olumsuz olmaktadır. Pandır vd. (2015) yaptıkları çalışmada, Suriyelilerin Türkiye’ye sığınmasından sonra basında çıkan haberleri analiz etmişlerdir. En çok incelenen ilk üç tema; yoksulluk, yardım ve tehdit temaları olmuştur. Ayrıca söz konusu çalışmaya göre vatandaşlar, Türkiye geneli Suriyeliler konusunda genellikle olumlu ya da yansız görüşler bildirmişlerdir. Ancak basında yer bulan haberler, Suriyeli sığınmacıların fırsatlarından çok tehditleri üzerinde durmuştur. Ancak yapılan

araştırmalar işverenlerin Suriyeli sığınmacılardan memnun olduğunu göstermektedir.

Dünya Bankasının “Suriyeli Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkileri Araştırması” başlıklı çalışmasına göre iş dünyası temsilcilerinden özellikle vasıfsız işçiye ihtiyaç duyan işverenler, Suriyeli sığınmacıların Türk işgücü piyasasına dâhil olmasından memnun olmaktadır. Bu memnuniyetin sebebi ise işverenlerin işgücü piyasası katılıklarından dolayı düşük ücretle işçi çalıştıramamasıdır. Suriyeli sığınmacılardan özellikle bayanların kas gücü de gerektirmeyecek vasıfsız eleman pozisyonlarında düşük ücretlerle kayıt dışı çalıştırılmalarının mümkün olması, söz konusu rapora göre işverenleri memnun etmektedir. Bu durum her ne kadar işveren açısından memnuniyetle karşılsa da, işgücü piyasasının dengesini ve etkinliğini bozduğundan, Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasası üzerindeki olumsuz etkilerine örnek niteliğindedir.

ii) Suriyeli Sığınmacıların Türkiye İşgücü Piyasasına Dolaylı Etkileri

Suriyeli sığınmacıların Türkiye işgücü piyasasına dolaylı etkileri ise artan sığınmacı sayısı ile orantılı olarak artan kamu hizmet ihtiyacının oluşturduğu boş pozisyonlar, tüketim mallarına olan talebin artmasıyla emek talebinin artması, talep artışının oluşturduğu enflasyonun işsizlik oranını düşürücü baskısı, bazı bölgelerde Suriyeli sığınmacılarla birlikte gevşeyen evlilik bağlarının bireyleri iş aramaya yönlendirmesi ve konut talebi artışına dayalı kira artışlarının bireyleri çalışma hayatına itmesi şeklinde sıralanabilmektedir.

Suriyeli sığınmacı erkekler kas gücüne, göreceli olarak kadınlardan daha fazla sahip olduğundan vasıfsız iş pozisyonlarında istihdamları kadınlara göre daha yüksek düzeydedir. İç savaş sırasında eşlerini kaybeden kadınlar ise hayata tutunabilmek için çalışma zorunluluğu hissetmeleri ücrete ve işin mahiyetine bakmaksızın çalışma hayatına girmelerine sebep olmaktadır. Bu durum da beraberinde ahlaki ve güvenlik sorunları getirmektedir. Ayrıca kadınların yaşadığı sorunlara yönelik kurum ve kuruluşlara toplumda duyulan ihtiyaçlar artmaktadır. Bu sayede kadınların sorunlarına yönelik sivil toplum kuruluşları ve kamu kuruluşları açılmakta ve boş pozisyonlar doğmaktadır. Söz konusu kurum ve kuruluşlarda çalışanların sayılarının son zamanlarda artması Suriyeli kadın sığınmacıların istihdam piyasası üzerindeki dolaylı etkileri arasında gösterilebilir.

Suriye’deki iç karışıklığın başlamasından sonra gerek Suriye sınırları içerisine gerekse Suriyeli sığınmacılara yapılan aynı yardımlar genellikle yerel firmalar ile sağlanmaktadır. Bu durum da yerel firmaların mallarına olan talebi artırmaktadır. Yardıma konu olan mal ve hizmeti üreten yerel firmaların ürünlerine olan talep artışı beraberinde işgücü talep artışını da getirmektedir. İşgücü talep artışı ise daha fazla istihdam olanağı sağladığından işsizlik oranı üzerinde aşağı yönlü etki oluşturmaktadır.

Suriye’den Türkiye’ye gelenlerin mülteci olmalarına bakılmaksızın çalışma izninin verilmesi ekonomide Suriyelilere ayrılan giderlerinde kısmen azalmasına neden olmaktadır (Uzun 2015: 116). Devletin Suriyelilere ayırdığı fonun da azalması anlamına gelen bu durum kısmi mali rahatlamaya sebep olarak yatırım için ayrılan fonların artması sonucunu beraberinde getirmesine olanak tanımaktadır. Yatırım imkânlarının artması kısmi olarak yatırımları artıracığından boş pozisyonların oluşmasına sebep olabilmektedir.

Suriyeli sığınmacıların istihdam piyasasına dolaylı etkilerinden biri de enflasyon sebebi ile olmaktadır. Sığınmacı sayısı ile doğru orantılı olarak artan talep miktarı enflasyonu tetiklemektedir. Suriye ile sınırı olan illerde kalan Suriyeli sığınmacı sayısı fazla olduğundan, söz konusu illerde enflasyon oranları Türkiye ortalamasının üzerinde seyretmektedir (Üstün 2016: 5). Enflasyon ve işsizlik arasındaki ters ilişki ise ilk olarak 1958 yılında Arthur Phillips tarafından ortaya atılmıştır. Ardından geliştirilen Phillips eğrisinin Türkiye geçerliliği ile ilgili Uysal ve Erdoğan (2003), Bayrak ve Kanca (2013), Şentürk ve Akbaş (2014), Güven ve Ayvaz (2016) ve Tabar ve Kırışkan Çetin (2016) gibi birçok çalışma yapılmış ve geçerliliği ispatlanmıştır. Enflasyon ve işsizlik arasındaki bu ters orantı, işsizliğin azalmasına yardımcı olmaktadır. Artan iç talep sayesinde üretim genişlemesi yaşanması ile emek faktörüne olan talep artmış ve yeni istihdam olanaklarına kavuşulmuştur.

Suriyelilerin istihdam piyasasını dolaylı yoldan etkilemelerinin en önemli nedenlerinden biri Suriye ve Türkiye vatandaşlarının evlilikleri olarak gösterilebilir. Bekâr ya da evli Türk erkeklerin Suriyeli genç kadınlarla evlenmeleri sosyal sorunların yanında ekonomik sorunları da doğurmaktadır. Suriyeli sığınmacıların nüfusa oranla en yoğun oldukları illerin başında Kilis gelmektedir. Kilis'te boşanmaların yaklaşık olarak %20'lik kısmı Suriyeli vatandaşların sebebi ile gerçekleşmektedir (Orsam Rapor No: 195, Ocak 2015, 16). Kilis, Şanlıurfa, Gaziantep gibi şehirler genellikle ataerkil aile yapısının hakim olduğu ve ebeveynlerden birinin çalışması ile geçimin sağlandığı iller olma özelliğini taşımaktadır. Yaşanan boşanma vakalarından sonra, evlilik süresince işgücüne katılmayan kadınların boşanma sonrası işgücüne katılmaları ve iş arama girişimleri içerisinde bulunmaları sebebi ile emek arzı artmakta ve bu arz artışı işsizlik oranlarına yansımaktadır.

Tablo 3. İllere Göre Suriyeli Sığınmacı Sayıları ve Yoğunlukları

Şehir (En Az)	Sığınmacı Sayısı	Şehir (En Fazla)	Sığınmacı Sayısı	Şehir (En Yüksek Oran)	Sığınmacı Oranı
Bartın	33	İstanbul	480,322	Kilis	95,35
Artvin	40	Şanlıurfa	420,530	Hatay	24,72
Bayburt	42	Hatay	384,406	Şanlıurfa	21,67
Gümüşhane	78	Gaziantep	329,646	Mardin	11,85
Sinop	81	Adana	152,369	Osmaniye	8,43
Iğdır	88	Mersin	147,497	Mersin	8,32
Tunceli	95	Kilis	124,742	Kahramanmaraş	8,15

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Suriyeli sığınmacılar sebebi ile boşanmaların emek arzını artırmasının yanında, dış göç sonrası çok eşlilikte artış yaşanmış ve bu durum da emek arzının artmasına sebep olmuştur. Erkek Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli sığınmacı bayanlarla evlenmelerin artması sebebi ile kültürel ve ekonomik durumu müsait olan evliliklerde çok eşlilik gayri resmi olarak devam etmekte ve tek eşlilik zamanında işgücüne dâhil olmayan kadınların evlilik sonrası çalışma istemeleri neticesinde emek arzı artmaktadır. Bu durum da işsizlik oranları üzerinde yukarı yönlü baskı oluşturmuştur.

Suriyelilerin istihdam piyasasına dolaylı yoldan diğer etkisi ise kiralara artması kaynaklı yaşanmaktadır. Türkiye'nin hazırladığı kamplarda çeşitli sebeplerle kalmak istemeyen ve ev kiralararak barınma yolunu seçen Suriyeli sığınmacılar sebebi ile konut kiralama talebi artmış ve kiralar yükselmiştir. Kiraların artmasıyla ailelerin sabit giderleri artmakta ve mevcut gelirleri ile aile müessesesinin giderlerinin karşılanması zorlaşmaktadır. Bu durum da ailede diğer bireylerin iş arama potansiyellerinin artması sonucunu doğurmaktadır. Toplumsal olarak iş arama faaliyetlerinin artması ile emek arzı artmakta ve işsizlik oranlarını etkilemektedir.

Tablo 4. Suriyeli Sığınmacıların Yoğun Yerleştiği İllerin Kira Artış Oranları

Yıl	Türkiye Kira Artış Ortalaması	Gaziantep Kilis Adıyaman Kira Artış Ortalaması
2011	4,71	4,49
2012	5,46	8,35
2013	6,50	14,24
2014	7,34	15,54
2015	7,58	14,4

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Balkan vd. (2018) çalışmalarında da Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kira artışına sebep olduğunu ekonometrik analiz ile ileri sürmektedir. Çalışmada yararlanılan literatür de Suriyeli sığınmacıların özellikle yoğun yaşadıkları bölgelerde kira artışı sorununun olduğunu destekler mahiyettedir.

Suriyeli vatandaşların kendilerine tahsis edilen kamplarda kalmayı tercih etmemeleri sebebi ile yerleştikleri il ve ilçe merkezlerinde asayiş sıkıntıları yaşanmaktadır. Bu sıkıntılar yerli halkın bir kısmını diğer şehirlere göç etmeye zorlamaktadır. Yaşanan bu göç hareketleri de ülke genelinde friksiyonel işsizliği artırmaktadır. İşgücü hareketleri ile birlikte, ülke genelinde emek arzı artışı yaşandığından, iş bulma süreleri uzamakta ve geçici durumda olan friksiyonel işsizlik kalıcı mahiyet kazanmaktadır. Bu durum da istihdam politikalarının etkinliğini azaltmakta ve işsizlik oranlarını artırmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasası üzerinde diğer dolaylı etkisi ise güvenlik açısından gerçekleşmektedir. Sığınma sonrası iş bulamayan ve toplumda tutunamayan Suriyeli sığınmacılar amaçsızlaşarak yönlendirilmeye açık hale gelmektedir. Bu durumda Suriyeli sığınmacıların terör eylemlerinde kullanılmasının kolaylaşması sonucunu beraberinde getirmektedir. Nitekim söz konusu durumunun ilk göstergeleri iç savaşın başlamasından bir yıl sonra gerçekleşmiş ve 2012 yılında PKK eylemleri niceliksel olarak ciddi artış göstermiştir. Hatta 2012 yılının ilk üç çeyreğinde terör eylemlerinde yaşanan can kayıpları 1999 yılından sonra en yüksek seviyeye çıkmıştır (Pusane 2014: 2014). Terör eylemlerindeki artış ekonomik açıdan beraberinde sıcak para çıkışını ve yatırımların azalmasını getirmektedir. Yatırımların azalmasıyla istihdam olanakları da azalmış ve işsizlik oranlarının yukarı yönlü baskısı artmıştır.

SONUÇ

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç karışıklık ile Türkiye, beklemediği düzeyde sığınmacı akınına uğramış ve bu durumundan en fazla istihdam yapısı etkilenmiştir. Özellikle Suriye’ye sınırı olan illerde yaşayan vatandaşlar, sadece istihdam olarak değil hayatın birçok aşamasında Suriyeli sığınmacılardan etkilenmiştir. Çalışmada genellikle Suriyeli sığınmacıların Türkiye istihdam piyasasına olan etkileri üzerinde durulsa da, sosyal hayatın birçok alanında Suriyeli sığınmacıların etkileriyle karşılaşmak mümkündür. Suriyeli sığınmacılar tarafından oluşturulması muhtemel bazı olumsuz etkilerin azaltılması için bazı tedbirlerin alınması gerekli olabilmektedir.

Suriyeli sığınmacıların en önemli sorunlarının başında toplumsal uyum sorunu gelmektedir. Bu sorunun çözülmesi kısa zamanda toplumsal entegrasyonu tamamlayacak ve kayıt dışı istihdam gibi yaygın karşılaşılan sorunların çözümünde önemli rol oynayacaktır. Suriyelilerin Türkiye’de yaşadıkları sorunları daha rahat tespit etmek ve toplumsal uyumu en kısa zamanda en yüksek seviyeye çıkarmak için bölgesel sivil toplum kuruluşları kurulmaktadır. Alanya ve Bursa kent konseylerinde Yabancılar Meclisi’nin kurulması bu duruma örnek olarak gösterilebilir (Karasu 2016: 1012).

Suriyeli sığınmacıların yaşadığı sorunların tespitinden sonra yapılacak yardımların koordinasyonu da önem arz etmektedir. Gerçek ihtiyaç sahibi sığınmacılara yardımların ulaşması, ihtiyaç sahibi olmayan Suriyeli sığınmacılara yardımların kesilmesi kısmi ekonomik rahatlamayı beraberinde getirecektir. Ekonomik rahatlama ile birlikte normalleşme sürecinde optimizasyonun yakalanması daha kısa süre alacaktır.

Suriyeli sığınmacılarla ilgili sivil toplum kuruluşlarının sayısının artırılması ve bu kuruluşların birbiri ile koordinasyonunun sağlanması işgücü piyasasında verimlilik ve etkinliğin artmasına sebep olacaktır. Çünkü herhangi bir zanaat sahibi olan sığınmacının tespiti ve uygun işe yerleştirilmesi işçi ve işveren olarak herkesin menfaatini doğuracaktır. Bu sebeple fon sahibi veya herhangi bir evrensel alanda kalıfasyona sahip olan Suriyeli sığınmacılara yönelik sivil toplum kuruluşları Türkiye işgücü piyasası açısından önemli olarak düşünülmektedir.

Mevcut bankacılık sisteminin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan özel ve tüzel kişilere hesap açma ve fon değerlendirme açısından bazı sınırlandırmaları bulunmaktadır. Bu durum da fon sahibi olan sığınmacılardan yeterince faydalanamamayı beraberinde getirmektedir. Yapılacak düzenlemelerle fon sahibi sığınmacıların fonlarını daha kolay değerlendirmeleri sağlanırsa, Suriyeli sığınmacıların işveren olma potansiyelleri artacağından, işgücü piyasasında emek talep artışı yaşanacaktır.

İşgücü piyasasını düzenlemeye yönelik diğer politika önermesi ise tarıma elverişli olup ekilip işlenmeyen tarım arazilerinin tespit edilmesi ve aynı yardımlarla Suriyeli sığınmacıların bu alanları değerlendirmelerinin sağlanması da Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasasındaki yığılmalarının önüne geçecektir. Bu gibi basit ancak etkili düzenlemelerin hayata geçirilmesi ile Suriyeli sığınmacıların başta işgücü piyasası olmak üzere diğer alanlarda da meydana getirdikleri ya da getirme potansiyeli taşıdıkları sıkıntılar engellenmiş olacak ve var olan olumsuz etkiler azalacaktır. Bu açıdan Suriyeli sığınmacılara yönelik düzenlemeler işgücü piyasası açısından önem teşkil etmektedir.

Kaynakça

- Akgündüz, Y. E., Berg, M. ve Hassink, W. (2015). *The Impact of Refugee Crisis on Host Labor Markets: The Case of the Syrian Refugee Crisis in Turkey*. IZA Discussion Paper. 8841. 1-19.
- Aydemir, A. ve Kırdar, M. G. (2013). Quasi-Experimental Impact Estimates of Immigrant Labor Supply Shocks: The Role of Treatment and Comparison Group Matching and Relative Skill Composition. *IZA Institute of Labor Economics Discussion Paper Series* No: 7161. January 2013.
- Aydın, M. ve Ereker, F. (2014). Türkiye’de Güvenlik: Algı, Politika, Yapı. *Uluslararası İlişkiler*. 11(43). 127-156.
- Aygül, H. H. (2018). Mülteci Emeginin Türkiye İşgücü Piyasalarındaki Görünümü ve Etkileri. Süleyman Demirel Üniversitesi. *Vizyoner Dergisi*. 9(20). 68-82.
- Ayvaz, E. T. G. ve Ayvaz, Y. Y. (2016), “Türkiye’de Enflasyon ve İşsizlik Arasındaki İlişki: Zaman Serileri Analizi”, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 13(1). 241-262.
- Barın, H. (2015). Türkiye’deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*. 1, 2. Temmuz - Aralık. 10-56.
- Balkan, B., Tok, O. E., Torun, H. ve Tumen, S. (2018). Immigration, Housing Rents And Residential Segregation: Evidence From Syrian Refugees In Turkey. *IZA Institute of Labor Economics Discussion Paper Series* No: 11611. June 2018.
- Bayrak, M. ve Kanca, O. C. (2013). Türkiye’de Phillips Eğrisi Üzerine Bir Uygulama. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 8(3). 97-115.
- Ceritoğlu, E., Yunculer, H. B. G., Torun, H. ve Tumen, S. (2015). *The Impact of Syrian Refugees on Natives’ Labor Market Outcomes in Turkey: Evidence from a Quasi-Experimental Design*. Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper No: 61503. 1-47.
- Düzükaya, H. (2016). Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacıların İstihdamına Genel Bir Bakış ve Çözüm Önerileri. *Kamuda Sosyal Politika Dergisi*. 23-29.
- HÜGO, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (2014). Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması. Ankara. [<https://data2.unhcr.org/en/documents/download/46184>]. (Erişim: 11.01.2018).
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa’da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 21(3). 995-1014.
- Kaya, S. (2016). Suriyeli Mültecilerin Türk İşgücü Piyasasına Etkileri. *İzmir Ticaret Ar Ge Bülten Odası Ocak-Şubat Ekonomi*. [http://izto.org.tr/demo_betanix/uploads/cms/yonetim.ieu.edu.tr/6402_1478602711.pdf]. (Erişim: 13.01.2018).
- Kayhan, P. Ö. (2014). Türkiye’nin Kürt Sorunu: Arap Baharı ile Değişen Yurtiçi ve Bölgesel Dinamikler. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. 11(41). 115-138.
- Kaygısız, İ. (2017). *Suriyeli Mültecilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri*. Friedrich Eberto Stiftung Yayınları. Dünyadan. 1-20.
- Koçak, O., Keskin, A. ve Yıldız, H. (2017). *The Possible Effects of Syrian Immigrants in Labor Markets in Turkey and Yalova Sample*. Route Educational and Social Science Journal. 4(3). 59-74.
- Koç, M., Görücü İ. ve Akbıyık, N. (2015). Suriyeli Sığınmacılar ve İstihdam Problemleri. *Birey ve Toplum Dergisi*. 5(9). 63-93.
- Mandacı, N. ve Özerim, G. (2013). Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa’da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi. *Uluslararası İlişkiler*. 10(39). 105-130.

- ORSAM, Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri. *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi Rapor No 195*. [http://tese.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf]. (Erişim: 07.01.2018).
- Özpinar, E., Çilingir Y. S. ve Taşöz Düşündere A. (2016). Türkiye'deki Suriyeliler: İşsizlik ve Sosyal Uyum. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Değerlendirme Notu. Nisan. [http://www.tepav.org.tr/upload/files/14617463167.Turkiye___deki_Suriyeliler___Issizlik_ve_Sosyal_Uyum.pdf]. (Erişim: 05.01.2018).
- Paksoy, H. M., Koçarlan, H., Kılınc, E. ve Tunç, A. (2015). *Suriyelilerin Ekonomik Etkisi: Kilis İli Örneği. Birey ve Toplum Dergisi*. 5(9). 143-173.
- Pandır, M., Efe İ. ve Paksoy, A. (2015). Türk Basınında Suriyeli Sığınmacı Temsili Üzerine Bir İçerik Analizi. *Marmara İletişim Dergisi*. 24. 1-26.
- Pınar, A., Siverekli, E. ve Demir M. (2016). Şanlıurfa'da İşverenlerin ve İşçilerin Suriyeli İstihdamına Bakışı. Uluslararası Çalışma Örgütü Araştırma Raporları. 1-34. [http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo_ankara/documents/publication/wcms_479272.pdf]. (Erişim: 08.01.2018).
- Sayın, C. H., Çabuk, N. S., Özgüler, V. C., Akşit, A. ve Çabuk, A. (2018). *Göçmenler İçin Barınma, İstihdam ve Mekansal Çözümleri Kapsayan Bir Yerleşim Yeri Modeli Önerisi*. The Journal of Academic Social Science Studies. 65. 351-368.
- Şentürk, M. ve Akbaş Y. E. (2014). İşsizlik - Enflasyon ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Karşılıklı İlişkinin Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*. 9, 34. 5820-5832.
- Tabar, Ç. ve Kırışkan I. Ç. (2016). Türkiye Ekonomisi Özelinde Phillips Eğrisi Analizi. *Journal of Life Economics*. 10. 79-100.
- Uysal, D., ve Erdoğan, S. (2003). Enflasyon ile İşsizlik Oranı Arasındaki İlişki ve Türkiye Örneği (1980-2002). *Selçuk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. 35-47.
- Uzun, A. (2015). Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*. 105-120.
- Üstün, N. (2016). *Suriyelilerin Türk İşgücü Piyasasına Entegrasyonu Sorunlar Öneriler. Konya Ticaret Odası Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü Araştırma Raporu*. Konya
- Yıldız, T. ve Yıldız, İ. (2017). Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt Dışı İstihdama Etkileri ve Bunun Yansıması Olarak Türkiye'ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*. 2(3). 30-46.